

КАЗКА

Був, хоч де був, жив собі десь на світі один хлопець.

У хрещенні дали йому батьки ім'я Адамак.

Мала його родина дуже багато дітей, і всі бідували. Братики та сестри Адамека часто не доживали до юного віку. Тож батьки віддавали дітей у панські слуги.

При панському дворі можна було завжди отримати щось із багатого столу — не мав тамтешній пан вигоди від того, щоб його слуги хворіли та помирали з голоду. Та якщо раптом котрийсь із них хворів, того не лікували. Для чого, якщо сих слуг пан міг брати до свого маєтку коли захотів? У тих краях він був єдиним сильно заможним багатцем, а простий люд міг жити, лише слугуючи панові, ніяк інакше.

Завів тамтой пан ось який порядок. Коли хворів служник, юний хлоп або дорослий муж, вірні панські слуги завозили його далеко в лісову хащу, припинали до дерева і там лишали на поталу дикому звірові. Зможе зостатися живим — значить, обдурив долю. Ну, а не зможе, то теж судьба його така. Відтак рідним нещасного про се не говорили. Казали звичайно: забрали, мовляв, вашого батька, сина, чоловіка чи брата на війну за королівським наказом. А що не повернувся назад, так на те вона й війна. Варто ж хворобі взяти молоду дівку чи дорослу жінку, з нею чинили так само. Лиш мовили родичам: узяли вашу доньку, сестру, дружину чи маму до покоїв королівни, би-сь довічно там слугувати. І то велика честь є, раз сама королівна запрошує.

Та люди аж такими дурними не були. Здогадувалися, що насправді сталося з їхніми синами й доньками, сестрами та братами, мужами та жонами, батьками й матерями. Лиш ніхто про це голосно ніколи не повідав. Бо пан теж дурним не був: розумів, яку надію залишає людям. Мовляв, нехай вони більше своїх близьких ніколи не побачать живими чи мертвими, зате знатимуть — мужчини за великого короля поклали голову на полі грізної битви та за край свіій, за батьківщину, а жінки живуть при королівському дворі, все в них є, усе добре, і для чого пам'ятати щасливицям злиденний рідний дім.

Ось у що вірили люди в тому краї. Але все одно як чули, що котрогось забрали до королівського війська, а котрусь — до покоїв королівни, серце падало мало не до п'ят, у грудях усе холонуло, світ перед очима робився темним. Відтак однаково ніхто не міг нічого вдіяти. Такі порядки завів тамтешній пан, і всі довкола вважали його мудрим, чесним та благородним.

Скоро чи не скоро, спіткала страшна доля й Адамека. Побачив пан, що його слугу вже вітер хилитає, щоки бліді, очі запали, дихання важке, мов у побитого собаки, — звелів одного дня своїм вірним поплічникам взяти Адамека та завезти подалі, в Чорний ліс. Довго йшли кати разом із хлопцем, аж під вечір виійшли туди, де рідко сонце пробивається крізь дерева, де завжди холодно та вогко, де виють дикі голодні звірі й повзають по землі потворні слизькі отруйні гади. Розгледіли вірні панські слуги, що Ададек зовсім поганій, та й рішили навіть не в'язати його до дерева. Просто кинули в колючі кущі, повернулися та й пішли собі.

Усю ніч, до ранку лежав бідний Ададек під кущем, поворухнутися не міг, до смерті готувався. Та котрий хижак до нього підійде, носом понюхає, лапою торкнеться, той повертається і йде геть. Не схожий був Ададек на живу істоту, не видавався звірам ласою здобиччю. Як підповзала до хлопця яка гадина, то переповзала через нього, мов через безтілесну зогнилу колоду, та й повзла далі.

На ранок пробилося крізь хащі сонячне проміння. Прогнало світло страхи нічні. Розплющив Ададек очі, зрозумів — живий.

І додало це йому сили. Вирішив хлопець не чекати далі смерті. Як міг, підвівся спочатку на чотири, потім — на дві та й посунув уперед, куди очі бачили. Чи довго, чи недовго йшов він так, але вишов нарешті на невелику галявину. Уздрів посеред неї джерельце. Струмало воно просто з-під землі, вода вабила своєю свіжістю, а коли Ададек припав до струмка спраглими губами, виявив: вода ся крижана, аж зуби змикало, та неймовірно чиста й смачна, навіть трохи солодкувата. Багато спраглих ковтків зробив Ададек, ніяк напиться не міг. По тому напився нарешті — і тут-таки, біля джерельця, заснув міцним сном.

Довго чи ні спав він отак, але, коли розплющив очі, відчув — знову сили прилили до його тіла. Де й поділася недуга! Усе бачив перед собою ясно, темрява з очей зникла, руки-ноги вже не тремтіли, хворобою розбиті. Легко скочив Ададек на рівні, і таке його враз охопило, мов на світ заново народився. Чув у собі неймовірну силу, готовий був гори зрівняти, ріки осушити, Чорний ліс викорчувати, на його місці своїми руками велику кам'яницю звести. Ось так одужав Ададек.

Вирішив він тоді не повертатися назад. Раз поховали його — хай так і йде. Власноруч спорудив собі недалеко від джерельця хижку, почав жити в ній самотнім відлюдником. Усе, що для життя треба, ліс йому давав. А спрагу завжди невсипуше джерело тамувало.

Чи багато так часу сплигло, чи ні, приходять якось до Ададека вночі марево не марево, сон не сон, видіння не видіння. Ніби прокидається хлопець на своєму лежку, вкритому свіжими гілками, а в ногах стоїть старий чоловік. Сивий як голуб, борода біла, до колін. Кучма сріблястого волосся краями до плечей дістає. Одяг теж увесь білий. І говорить дідо таке:

— Бачу, хлопче, лишився ти живий у тяжку для себе годину. Знай: вдячний будь цьому джерелу. Не кожен здатен знайти до нього шлях. Але багато хто хоче, бо вода в цьому джерелі цілюща. Хворих лікує, рани затягує, друге життя дає. І то не лише людині, а й усякій живій тварі. Воду таку називають живою. Багато років я був хранителем цього таємного джерела. Тепер твоя черга. Гляди, Ададеку, жива вода мусить допомагати людям.

Сказав так — і ніби розчинився в темряві. Злився з нею, наче й не приходив ніколи. Коли Ададек розплющив очі, довго не міг збагнути: сон він бачив чи білий дідо справді приходив? Надто дивним видалося хлопцеві це чарівне видіння.

Подумав-подумав Ададек — захотів перевірити почуті вночі слова старого. Розрізав собі пальця гострим каменем. Кров заюшила по руці з глибокого порізу. Скропив Ададек рану водою зі свого джерела — о диво, вона зразу ж затягнулася, просто на очах. Став палець мов новий, ніби ніколи до того часу його каменем не шкодили.

Ще подумав трохи Ададек, зробив так: змайстрував пращу, заклав туди камінь, прицілився в пташку, збив її з дерева. Каміння влучило пташці точно в голову, майстерно навчився хлопець полювати на дичину. Приклав Ададек пташку до вуха: не дихає, швидко холоне тільце. Скропив тоді хлопець мертве тіло джерельною водою — о диво, враз пташка затріпотіла, розтулила дзьоба. Як влив хлопець у той дзьоб трошки води, пташка змахнула крилами, вирвалася з рук, ширнула вгору, піднялася вище від верхівок дерев, заспівала голосно та радісно.

Зрозумів тоді Ададек: вода в цьому таємному джерелі справді жива. Сивий дідо йому не привидівся. Став тепер хлопець хранителем джерела.

І знаходили до нього потаємні стежки різні люди. Не часто, але все ж доходили. З різних місць приходили вони, кожен хотів собі міцного тіла та довгого, як не вічного життя. Дві лиш умови говорив щасливцям Ададек: із собою живої води не брати, а шлях сюди без великої потреби нікому не відкривати — людина сама мусить стати сильною, тільки коли зовсім погані справи, зовсім не в змозі хто сам собі раду дати, тоді стежка до таємного джерела їй відкривається. А також довший час біля таємного джерела не лишатися. Не терпить воно багатьох хранителів.

Скоро чи не скоро, а прийшов одного дня до Чорного лісу по живу воду змарнілий немолодий чоловік. Тіло ранами вкрите, одна рука скалічена, по всьому — старий вояк. Назвався Матеєм, розказав, як довго і трудно шукав путь до таємного джерела, припав до живої води та й заснув мертвим сном. Довго так лежав, а коли

розплющив очі, побачив Ададек, як загоїлися рани Матееві, як зміцнів та навіть помолодшав старій вояк за короткий час, як заблищали його очі спрагою до нових ратних подвигів. Низько вклонився Матей хранителеві джерела, ще кілька разів припав до нього та й пішов собі геть.

А ще за якийсь час навіть до відлюдника Адамека в Чорному лісі докотилася лиха слава про Матєя. Як повернувся він назад, одразу зібрав велике військо та пішов війною чи не на весь світ. Не брали Матєя ні куля, ні шабля, тому, зачувши про нього, знані полководці воліли опору не чинити, а самі виносили йому ключі від міст, котрі взялися обороняти. В захоплених без бою містах чинили Матєй і вояки його страшні погроми, безчинства та насильства. Хто з людей не корився, помирили від руки Матєя в страшних муках. І дуже скоро захопив жорстокий Матєй як не весь світ, так велику його частину.

— Лихо мені! — закричав Ададек. — Це ж я сам відкрив йому таємне джерело! Це ж на моїх очах він набув нелюдської сили! На моїх очах дістав нове вічне життя! Що мені робити, Господи? Через мене гинуть цілі міста і села, народи через мене кров'ю вмиваються!

Впав згорьований Ададек на землю перед джерелом, зомлів, заляк непорушно. Довго так лежав чи не довго, аж раптом приходить до нього білий дід. Борода нижче від колін сягає, срібне волосся краями плечей торкається. Став у головах Адамека й промовляє:

— Не картай себе, чоловіче. Не можеш ти знати, з яким наміром хто до цього джерела приходить. Ти допоміг напівживому пораненому воякові, а той відчув у собі велику силу та став чудовиськом у людській подобі. Знати цього, чоловіче, ти ніяк не міг.

— Що робити? — самими губами проговорив тоді нещасний Ададек. — Невже треба взяти кайло та закопати це джерело назавжди? Хай лихі люди не шукають його, а помирають своєю смертю, якщо ніхто інший не здатен позбавити від них світ!

— А як же ті, кому джерело справді потрібне, аби продовжити справи добрі? — суворо й хитро водночас мовив до нього білий дід. — Ні. Відтепер буде так. Хто приїде до таємного джерела з добрим намірами та світлими думками, кому життя потрібне для